

Brüssel müzakirələrindən sonra vəziyyət gərginləşir. Azərbaycan Ordusunun hissələri atəşə tutulur, Rusiyada yaşayan erməni milyarder Ruben Vardanyan Xankəndində peyda olur, eləcə də separatçılar elan edirlər ki, onlar yeni Laçın yolunun təhlükəsizliyinin təminatına cəlb olunublar və sair. Bütün bu baş verənlərlə bağlı Azərbaycanın sabiq xarici işlər naziri Tofiq Zülfüqarov fikirlərini bölüşüb.

- Tofiq müəllim, son Brüssel görüşündə bir sıra istiqamətlər üzrə razılaşmalar əldə olunub. Bundan sonra hansı proseslərin baş verəcəyini gözləmək olar?

- Doğrusu, Brüssel görüşündən sonra gələn məlumatlar mənə də belə təəssürat yaradır ki, real irəliləyiş yoxdur. Ancaq biz onu deyə bilərik ki, Qərbin təzə formatı reallığa çevrilib. Gördüyümüz kimi, Qərbi təmsil edən qurum - Avropa İttifaqı Minsk Qrupundan kənar təşəbbüslərlə çıxış edir. Üstəlik, müzakirə edilən mövzuların hamısı Azərbaycan və Ermənistan arasında olan məsələlərə aiddir. Artıq Azərbaycan sübut edir ki, Qarabağ mövzusu onun daxili işidir, hətta xarici siyasət istiqamətinə belə aid məsələ deyil. Yəni, biz buna daxili məsələ kimi baxırıq. Bu mənada böyük nəticə olmasa da, Qərbin bu formatı bizim üçün olduqca faydalıdır. Baxın, bu hadisələr ABŞ-in öz diplomatını Minsk qrupuna həmsədr təyin etdiyi vaxtda baş verir. Deməli, Avropa İttifaqı başqa fəlsəfə, başqa yanaşma nümayiş etdirir. Minsk qrupunun "tərəfdarları" tədricən öz mövqelərini itirirlər. Əlbəttə, söhbət Qərbdən gedir.

- Ancaq Brüsseldə iki dövlət arasında sərhədlərin müəyyənləşdirilməsi, habelə sülh sazişinin hazırlanması üçün hər iki ölkə XİN-inə müvafiq göstəriş verilib. Siz indiki mərhələdə bunları ciddi nəticə hesab etmirsiniz?

- Biz ilk növbədə prosesin məntiqinə fikir verməliyik. Biz görürük ki, Ermənistan Brüssel görüşləri ilə paralel olaraq müxtəlif xarici oyunçuların dəstəyi və bəlkə də təsiri altında Qarabağ, eləcə də onun "statusu" mövzusunu gündəmə gətirir. Bu, nə deməkdir? Deməli, dünya ölkələri arasında sülh sazişi ənənəsinə təşkil edən prinsiplər Ermənistan tərəfindən dəstəklənmir. İtaliya səfəri zamanı cənab prezident bu mövzuya da toxundu. Bildirdi ki, Ermənistanla beş prinsip təqdim etmişik. Hiss edilirik ki, ermənilər bu prinsipləri qəbul etmirlər. Yəni, Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü sözdə qəbul edilir. Amma belə çıxır ki, onlar Qarabağsız Azərbaycanın suverenliyini və ərazi bütövlüyünü tanımağa hazırdırlar. Təbii ki, bu, səmimi mövqey deyil.

İkincisi, dövletlər arasında daha bir vacib prinsip də bir-birinin daxili işlərinə qarışmamaqdır. Amma Ermənistan öz ənənəvi siyasətini davam etdirir. Azərbaycanın ayrılmaz hissəsində olan separatçılara hərbi, siyasi, iqtisadi və maliyyə dəstəyi verir. Bu siyasət davam edəcəksə, nə yaxın vaxtlarda sülh sazişinin qəbul edilməsinə, nə də delimitasiya və demarkasiya prosesinin reallaşmasına inanmıram. Azərbaycan açıq deyir - eger Ermənistan istəyirsə ki, danışıqlarda Azərbaycanın hansısa bölgəsinə dair müzakirələr aparılsın, o zaman məntiqli olaraq Azer-

baycan da öz gündəmini bu mövzuya uyğunlaşdıra bilər. Yəni, burda söhbət tarixi ədalətsizliyin bərpasından - Zəngəzur və Göyçədə yaşamış azərbaycanlıların taleyinin müzakirə edilməsindən gedir. Bu məsələlər bir-birilə bağlı olduğundan hansısa irəliləyişin olmasına inanmıram.

- Bəs, irəliləyiş hansı istiqamətdə və formada ola bilər?

- Avropa İttifaqının bəyanatlarına diqqət etsək görərik ki, onun siyasi ambisiyaları məhduddur. Onlar daim bəyan edirlər ki, biz kommunikasiyaların bərpasına, infrastrukturun qurulmasına yardım etməyə hazırıq. Burada da mövqelər fərqlidir. Azərbaycan tərəfi çalışır ki, Zəngəzur dəhlizini işlək vəziyyətə gətirsin. Yalnız bundan sonra digər kommunikasiyaların da işləməsi mümkündür.

"İstəyirlər Xankəndində terror mərkəzi yaradılsın"

Tofiq Zülfüqarov: "Ermənistan indiki siyasətini davam etdirəcəksə, sülh sazişi və delimitasiya olmayacaq"

olacaq. Hesab edirəm ki, bu məsələdə Ermənistanla təzyiq daha güclüdür. Bu təzyiq Rusiya və Türkiyə də qoşulub. Əminəm ki, qısa müddətdə İran da bu məsələdə aktiv olacaq. Zəngəzur dəhlizi təkcə Azərbaycanla Naxçıvanın birləşməsi və ya Türkiyə ilə kommunikasiya yaratması deyil. Bu, böyük oyunçuların maraqları üçün vacib sayılan kommunikasiya xətidir. Çünki sanksiyalar altında olan Rusiya üçün İran və Türkiyədən çıxmaqla digər ölkələrlə bağlantı yaratmaq çox vacibdir. Bu baxımdan əminəm ki, Zəngəzur dəhlizi istiqamətində real irəliləyişə nail ola bilərik.

- Brüssel görüşündən sonra Kəlbəcərdə Azərbaycan hərbi avtomobilləri atəşə tutulub. Bu, Paşinyanın mesajıdır, yoxsa separatçılar və onları təlimatlandıran məlum dövlətin işidir?

- İndi Ermənistan maraqlıdır ki, Qarabağ mövzusunu özündən uzaqlaşdırsın. Desin ki, bizim ora müdaxiləmiz yoxdur. Gedin özünüz problemi həll edin. Həm də diqqət etsəniz görərsiniz ki, atə-

şin açıldığı yerlər Ermənistanla sərhəddə deyil. Bu, daha çox o niyyətə oxşayır ki, Xankəndində Ermənistanın ayrı terror mərkəzi yaradılsın və Azərbaycana qarşı bu oyunlar davam etdirilsin. Biz görürük ki, siyasi səviyyədə də belə oyunlar baş verir. Məsələn, Ruben Vardanyanın təşəbbüsü. Bəli, onun əsas məqsədi Rusiyaya tətbiq edilən sanksiyalardan uzaqlaşmaq və bank sferası ilə əlaqədar hansısa yollar tapmaqdır. Qənaətimcə, Vardanyanın bu addımında iki məqsəd güdüldür. Bunlardan biri və heç də əsas olmayanı onun Xankəndində hansısa vəzifə tutması, bura maliyyə dəstəyi Ermənistanın deyil, diasporadan gəlsin və s. Bu da Ermənistanı qorxudan məsələdir. İrəvanda başa düşürlər ki, Qarabağ

Gürcüstana 120 minə yaxın rus köçüb və orada işləyir. Təxminən buna yaxın sayda da Ermənistanlılar. Bunlar Rusiyada yaşayan ermənilərdir ki, sanksiyalardan kənardə qalmağa çalışırlar. Vardanyanın da bu şəkildə peyda olması təsadüfi deyil. Hiss olunur ki, məqsəd yalnız öz pullarını deyil, digər sifarişçilərin də pullarını qaçımaq, yumaqdır və burada Qarabağ əsl mənada pərdələnmək üçün lazımdır. Vardanyan yəqin, siyasi bəyanatlar verəcək, amma onun əsas məşğul olduğu iş "pulyuma maşını" yaratmaq olacaq.

Gəlin, açıq danışaq. Ruben Vardanyanın Xankəndində ciddi nəse etməsi mümkün deyil. Azərbaycanın qarşısında o, neyləyə bilər? Bir-iki tədbir keçirəcək, bir neçə layihə adı çəkəcək, deyəcək

dan sonra on dənə Vardanyan olsun, bunun heç bir nəticəsi olmayacaq.

İkincisi, Birinci və İkinci Qarabağ müharibələri arasında böyük müddət olub. İndi texniki və texnoloji baxımdan orada partizan savaşı aparmaq mümkün deyil. Çünki ərazi kiçikdir. "Qisas" əməliyyatı zamanı gördünüz ki, müasir texnologiya sayəsində havadan necə izləniliblər. Odur ki, gecə saatlarında hansısa evdən qrup şəklində çıxıb harasa getmək, təxribat törətmək kimi hallar havadan müşahidə olunur. Onlar orada heç nə edə bilməzlər, partizan müharibəsi aparmaları üçün də şərait qalmayıb.

- Sizə elə gəlmirmi ki, burada əsas söz Rusiyandır, Moskva istəyərsə onlar təxribatlara əl atar, istəməsə yox...

- Əlbəttə, mən də xüsusilə qeyd edirəm ki, Vardanyanı hərkətə gətirən hansısa dairələr mövcuddur. Onlar sanksiyalardan qaçmaq üçün yollar axtarırdırlar. Vardanyan da ağıllı bankçıdır, onlara təklif edib ki, mən Rusiya vətəndaşlığından imtina edim, gədim Ermənistan işlərinizi götürüm. O, İranla da əlaqə yarada bilər. İndi Vardanyan əsas məqsədini gizlətmək üçün Qarabağ mövzusunda girir və iddia edir ki, burada nəse edəcək. Neyləyəcəksən? Xankəndi iki küçə boyda şəhərdir, orada uzağı 15-20 min insan var. Lap pulun da çoxdur, orada neyləyə biləcəksən?

- Siz hesab edirsiniz ki, münafiqə ilə bağlı Putinin mövqeyi Vardanyanı Qarabağa göndərən qüvvələrin mövqeyindən fərqlidir?

- Putinin əsas marağı Ukraynanın işğalıdır. Bu baxımdan onun üçün Türkiyə, Azərbaycan və İran potensial olaraq strateji tərəfdaşlardır. Hamı anlayır ki, söhbət Şimal-Cənub dəhlizindən gedir və coğrafi baxımdan başqa yollar mövcud deyil. Vardanyan və digərləri də siyasi alver üçün alətlərdir. Hansısa mərhələdə onları satacaqlar. İndiyə qədər oduğu kimi.

Məsələn, Suriya və digər ərazilərdə Türkiyənin təzyiqi ilə hansısa irəliləyişlər mövcuddur. Bu baxımdan hansısa mərhələdə ruslar Vardanyanı satacaqlar və buna heç kimin şübhəsi olmasın. İndi gəlib orada əs-küy yaradır ki, mən də varam. Günlərin birində görəcəyik ki, Vardanyan yoxdur. Əsas strateji məsələ odur ki, Rusiyanın şimaldan yolları bağlanıb və onun ümidi cənubadır. Cənubda da biz yerləşirik. Zəngəzur vasitəsilə dəmiryolu İran və Türkiyəyə gedəcək. Bu da Rusiyanın ticarətini davam etdirməsi üçün vacib istiqamətdir. Nəzərə alın ki, Çin ruslardan ehtiyat edir, Hindistan da həmçinin. Ortada qalan İrandır. Odur ki, bu prosesin qarşısını almaq mümkünsüzdür.

R.Əliyev